

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE 3580 SAYILI YASA İLE GETİRİLEN PARASIZ YATILILIK VE BURSLULUK UYGULAMASI

Dr. Mehmet SEREN*

Toplumsal kalkınmanın önemli bir aracı olan eğitimin üç önemli ögesi vardır. Bunlar, öğrenen, öğretilen ve öğretendir. İyi yetiőmb öğretmen demek, iyi eğitim demektir. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme önemli bir eğitim sorunudur. Öyleyse, öğretmen adayları, istekli ve başarılı öğrenciler arasından seçilmelidir. Seçim, ancak özendirici ve destekleyici önlemlerin alınmasıyla olanaklıdır. Bu amaçla, 3580 sayılı destekleyici yasa çıkarılmış ve uygulamaya konulmuştur. Yasayla getirilen desteklemenin öğretmen yetiştiren kurumlara girişteki taban ve tavan puanlarda, tercih sıralarında ve yararlanan öğrencilerin görüşleri üzerindeki etisi araştırmanın problemin: oluşturmaktadır. Araştırmada öğrenci görüşleri ile cinsiyet, babanın öğrenim düzeyi ve mesleği arasındaki ilişkilere belirlenmeye çalışılmış; ayrıca puanlar ve tercih sıralarındaki değişmeler incelenmiştir.

Problem

Öğretmen yetiştirmede nicelik sorunu, üzerinde en çok tartışılan konu olmuştur. Türkiye'de öğretmen yetiştirmede nicelik sorununun önemli ölçüde çözüldüğü bilinmekte; tartışmaların daha çok nitelik sorunu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Nitelikli öğretmen yetiştirmede çeşitli etkenlerin rol oynadığı söylenebilir. Öğretim programlarının uygunluğu, öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan idari ve akademik personelin yeterlilik düzeyi bunlardan bazılarıdır.

Ancak, bu kurumlara gelen öğrencilerin istek ve yeterlik düzeylerinin de en az diğer etkenler kadar önemli olduğu kabul edilmelidir.

Bin dokuz yüz seksen iki yılından itibaren öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrenciler ÖSYM tarafından yerleőtirmeye başlanmıştır. Bu öğrencilerin ise, öğretmen yetiştiren kurumlara istekli olarak gelmedikleri, gelenlerin de düşük puanlar ve alt sıralardaki tercihlerle geldikleri çok yaygın mesleki bir tartışmayı ortaya çıkarmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı başarılı

* G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi

öğrencilerin öğretmen yetiştiren kurumlara ilk sıralardaki tercihlerle istekli olarak gelmelerini sağlamak amacıyla, 1989 yılında 3580 sayılı yasanın çıkmasını sağlamıştır. Bu yasa, öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim kurumlarında parasız yatılı ve burslu öğrenci okutma ve bunlara yapılacak sosyal yardımların nasıl yapılacağına ilişkindir. Araştırmada 3580 sayılı yasa ile getirilen parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının, öğretmen yetiştiren kurumlara istemi artırıp artırmadığı, kayıt olan öğrencilerin girişteki taban ve tavan puanlarını yükseltip yükseltmediği, ayrıca yasadan yararlanan öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu aşamada yanıtlanması gereken som, bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkan durumun ne olduğudur. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. 1988 ve 1990 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları sonuçlarına göre, Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştiren programlarına girişteki taban ve tavan puanlar, aynı yıllarda Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı benzer bölümde girişteki taban ve tavan puanlara göre bir farklılık göstermekte midir?

2. Bindokuzyüz doksan yılında Fakültelerin öğretmen yetiştiren bölümlerine ilk on tercihi ile başvuran ve giren öğrencilerin tercih sıralamasına göre dağılımı, 1988 yılındaki dağılıma göre bir farklılık göstermekte midir?

3. Üçbin beşyüz seksen Sayılı Yasa'ya göre parasız yatılı ve burslu; olan öğrencilerin;

- a) Bireysel özellikleri nedir?
- b) Öğretmen yetiştiren programları tercih nedenleri nelerdir?
- c) Öğretmenlik mesleğine verdikleri değerler nelerdir?
- d) Öğretmenlik mesleğinin kendilerine sağlayabileceği olanaklar hakkındaki görüşleri nelerdir?
- e) Öğretmen yetiştirmede halen izlenen ve izlenebilecek olan yaklaşımlar hakkındaki görüşleri nelerdir?
- f) Öğretmen yetiştiren programları tercihleri ile ilerideki planları arasınada bir ilişki var mıdır?

4. Öğrencilerin üçüncü soruya verdikleri cevaplarla

- a) Cinsiyetleri arasında bir ilişki var mıdır?
- b) Babanın mesleği arasında bir ilişki var mıdır?
- c) Babanın öğrenim düzeyi ile arasında bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın bulguları, araştırma sorularına göre üç farklı evrenden elde edilmiştir.

Birinci evren: 1988-1990 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları Sonuçlarına göre, Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerini benzer bölümlerinin taban ve tavan puanlarıdır. Bu evrenin örnekleme evrende yer alan üniversitelerden 1990 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanı verilen Eğitim Fakülteleri programları ile kontenjan verilmeyen Fen-Edebiyat Fakültelerinin benzer bölümleridir.

İkinci Evren: 1988 ve 1990 yılları Öğrenci Seçme Yereleştirme Sınavlarında öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim programlarını ilk on sırada tercih edenlerdir.

Üçüncü Evren: Öğretmen yetiştiren programlara 1990 yılında kaydolan ve 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanan öğrencüdür. Ancak, bu evren 1990 yılında Gazi Üniversitesinin öğretmen yetiştiren programlarına giren ve 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanan öğrencilerle sınırlandırılmıştır. Bu evrenin örnekleme yasadan yararlanan öğrencilerin %50'sidir.

Veriler, birinci ve ikinci alt problemler için ÖSYM ve MEB kayıtlarından, üçüncü ve dördüncü alt problemler için araştırmacı tarafından geliştirilen ve öğrencilere uygulanan bir anket ile elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, ortalama ve X² den yararlanılmıştır. X² tekniğinde farklar 0.05 düzeyinde yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Öğretmenlik İçin Giriş Puanları

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanı verilen Eğitim Fakültelerinin, biyoloji, fizik kimya, matematik, cDğrafya ve tarih öğretmenliği dallarının 1988 ve 1990 yıllarındaki taban ve tavan puanları ortalamasının, bu fakültelerin bağlı olduğu üniversitelerin, Fen-Edebiyat fakültelerinin benzer bölümlerinin taban ve tavan puanları ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmen Yetiştiren Kurumları Tercih Sırası

1988 ve 1990 yıllarında, öğrenen yetiştiren kurumlara yapılan ilk on tercih sıralaması karşılaştırıldığında; 1990 yılına göre ilk on tercih sıralamasında yüzde yüze varan bir artışın olduğu gözlenmektedir.

Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve Görüşleri

Öğrencilerin Bireysel Özellikleri: Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin (deneklerin) üçte ikisinin erkek olduğu, yüzde ellisine yakınının erkek veya kız meslek ve diğer teknik liselerden mezun olduğu ve mezun oldukları liselerin %50'sinden fazlasının İç-Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, deneklerin yarısına yakını babasının ilkokul mezunu olduğu ve büyük bir çoğunluğunun memur, işçi ve çiftçi olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlik Mesleğine İlgili Düzeyleri

Yasadan yararlanan öğrencilerin %60'ından fazlası öğretmenlik mesleğine çok ve oldukça ilgi duydukları görülmektedir.

Çizelge I

Mesleğe İlgili Düzeyleri

İlgili Düzeyi	Sayı	%
Çok	157	27.1
Oldukça	209	36.0
Az	122	21.0
Çok az	51	8.8
Hiç	41	7.1
T O P L A M	580	100

Yasanın Tercihler Üzerindeki Etkisi

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin %57.2'sinin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokulu tercih ederken parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının "çok" ve "oldukça" düzeylerinde etkili olduğunu kabul ettikleri görülmektedir.

*Çizelge II**Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Tercihlere Etki Düzeyi*

Etki Düzeyi	Sayı	%
Çok	147	25.3
Oldukça	185	31.9
Az	99	17.1
Çok az	55	9.5
Hiç	94	16.2
T O P L A M	580	100

Öğrenci Görüşleri ile Cinsiyet, Babanın Öğrenim Düzeyi, Babanın Mesleği Arasındaki İlişkiler

Dördüncü alt problemde, öğrencilerin verdikleri cevaplarla; cinsiyet, babanın öğrenim düzeyi ve babanın mesleği arasında bir ilişkinin olup, olmadığı smanmıştır. Bu sınaama sonunda elde edilen bulgular sırasıyla şöyledir:

Cinsiyet

Parasız yatılı ve burslu öğrenciler içerisinde kızların, öğrenim görülen fakülte ve yüksekokula, erkek öğrencilere oranla, daha çok ilk tercihlerle girdikleri, buna karşın, erkeklerin kızlara göre parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması ve bu uygulamanın sağladığı işe girme güvencesinden daha fazla etkilendikleri görülmektedir.

Diğer yandan, meslek düzeyindeki yükselim beklentileri ile olan derslerine verilen önemin öğrencilerde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Babanın Öğrenim Düzeyi

Parasız yatılı burslu öğrencilerden babası okuma yazma bilmeyen, okuma-yazma bilipte: bir okul bitirmemiş veya ilkokul mezunu olan öğrencilerin, öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercihlerinde, parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının daha çok etkisinde kaldıkları görülmektedir. Oysa, babası yüksekokul ve üniversite mezunu olanlar öğretmenliği seçme önerisini daha çok almaktadır. Öte yandan babası ortaokul, lise ve yüksekokul ve üniversite mezunu olan öğrencilerin, öğretmenlerin özel binalarda özel ders

vermelerini uygun buldukları, buna karşın babası okuma yazma bilmeyen, okuma yazma bilip de bir okul bitirmemiş olan öğrencilerin, özel ders vermeyi uygun bulmadıkları görülmektedir.

Babanın Mesleği

Öğrencilerden babası işçi ve çiftçi olanlar parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasından daha fazla etkilendikleri halde, babası memur olanların öğretmen yetiştiren kurumları tercih önerisini daha fazla aldıkları görülmektedir. Ayrıca babası memur olan öğrencilerin öğretmenlik mesleğinden elde edilen geliri orta ve düşük arasında görmektedirler, öte yandan, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin %38,8'i zorunlu hizmet olmasa bile öğretmenlik yapmayı istemektedirler. Bunlar arasında çiftçi çocukları birinci sırada yer almaktadır. "Kesinlikle düşünmezdim" diyenler arasında ise, babası memur olanların birinci sırayı oluşturdukları anlaşılmaktadır.

Yargı

3580 sayılı yasa ile getirilen parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması sonucunda Eğitim Fakültelerinin taban ve tavan puanlarının ortalaması. Fen-Edebiyat Fakültelerinin taban ve tavan puanları ortalamasına göre yükselmiştir.

Yasanın uygulanması ile, öğretmen yetiştiren kurumlara yapılan İlk on tercihlerdeki oranlarda yüzde yüze varan artmalar olmuştur.

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin yarısına yakınının babası il.cokul mezunudur. Büyük bir çoğunluğunun babası ise, memur, işçi ve çiftçidir.

Öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgilerinin olduğu, bunun yanı sıra tercihlerinde ise yasanın etkili olduğu görülmektedir.

Parasız yatılı ve burslu öğrenciler içerisinde kızların erkek öğrencilere oranla daha çok ilk tercihlerle öğrenim gördükleri fakültele girdikleri; buna karşın erkeklerin yasadan daha çok etkilendikleri görülmektedir.

Babası okuması okuma yazma bilmeyen, okuma bilip de; bir okul bitirmemiş veya ilkokul mezunu olan öğrencilerin, parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasından daha çok etkilendikleri, babası yüksek okul mezunu olan öğrencilerin ise, öğretmenliği seçme önerisini daha çok aldıkları anlaşılmaktadır.

Babası işçi ve çiftçi olanların yasadan olumlu yönde etkilendikleri görülmektedir. Babası memur olanlar ise öğretmenliği düşük gelirli bir meslek olarak görmektedirler.

Öneriler

1. Parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının sürdürülmesinde yarar vardır.
2. Öğretmen adaylarının seçimi, öğretmen yetiştirme üç temel boyutundan biridir. Bugünkü öğrenci seçimi daha çok zihinsel özellikleri ölçmeye yöneliktir. Bu durumun gözden geçirilmesinde yarar vardır.
3. Öğretmen adayları öğretmenliği kazanç yönünden düşük görmektedirler. Öğretmenlik mesleğinin daha cazip hale getirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasında yarar vardır.
4. Öğretmen adayları mesleki ve akademik düzeyde yükselme konusunda umutlandırılarak yönlendirilmelidir.
5. Eğitim fakültelerini tercihte yasanın yanında katkısı olması olası diğer etkenlerin de örneğinin, tercih sürecinin sosyolojik ve psikolojik yönlerinin hatta, sürecin ekonomik boyutunun dikkate alınarak irdelenmesinde yarar vardır.

KAYNAKÇA

Ataunal, Aydoğan. Türkiye'de İlkokul Öğretmeni Yetiştirme Sorunu. Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara; 1994.

Bülbül, Sudi. Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) Hacettepe Üniversitesi Ankara; 1979.

Çağlar, Doğan. "Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Uygulamaların Dünü Bugünü Yarını" Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü Bugünü Geleceği Sempozyumu. Gazi Üniversitesi Yayını Ankara; 1987.

Demirtaş, Abdullah. "İlkokula Öğretmen Yetiştirme, Biçim ve Yaklaşımlar" Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara; 1987.

Griffith, Francis. "Teacher Are Part of the Problem" Amerikan Education October 1983.

Eğitim Yönetimi, Yıl : 1 . Sayı : 3 , Güz 1995

Güçlüol, Kemal "Öğretmen ve Öğretmen Yetiştirme" Çağdaş Eğitimi, Eylül 1987.

Karagözođlu, Galip. "Toplumda Öğreñnenlik Mesleğinin Yeri ve Somnlan" Çağdaş Eğitim, Ocak 1988.

Kaptan, Saim "Öğretmen Yetiştirmede Alarm Zilleri Çalıyor" Çağdaş Eğitim Şubat, 1991.

Kaya, Yahya Kemal. İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Erk Basımevi Ankara 1981.

Koçer, Hasan Ali. Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu, Uzman Yayınları, Ankara; 1987.

Küçükahmet, Leyla. Öğretmen Yetiştirme (Program ve Uygulamaları) G.Ü. İletişim Fakültesi Matbaası Ankara, 1993.

Lombo, John M. Why Teacher Fail A' Bell and Howell Company Ohio: 1971.

Oguzkan, Ferhan. "Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi" Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Basımevi Ankara; 1983

Sözer, Ersan. Türk Üniversitelerinde Öğretmen Yetiştirme Sistenderinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etldliliği Anadolu Üniversitesi Yayınları Eskişehir; 1991.

Uysal, Şefik. "Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri" (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) Ankara Üniversitesi; 1969.

Eskiden!

Erdemleri dünyanın gözünde parlamı isteyenler,
buna, kendi ülkelerini düzene koyarak başlardı.

Kendi ülkelerini düzene koymak isteyenler,
önce düzeni kendi evlerinde kurarak başlardı.

Düzeni, kendi evlerinde kurmak isteyenler,
öncelikle kendi kendilerini yetkinleştirirdi.

Kendilerini yetkinleştirmek isteyenler,
kendi özündeki yanlışlarını düzeltmekle başlardı.

Kendi özündeki yanlışlarını düzeltmek isteyenler,
önce iyi niyetlerini geliştirirdi.

İyi niyetlerini geliştirmek isteyenlerin,
bilgiye ulaşmayı denemeleri gerekirdi.
Bilgiye ise olgular incelenerek ulaşılabilirdi.

Olgular incelenerek, bilgiye ulaşılabilir.

Bilgiye ulaşıldığında, iyi görüşler, düşünceler gelişir

**İyi görüşler, düşünceler geliştikçe,
kişi özündeki yanlışları düzeltir.**

Özündeki yanlışlar düzeldiğinde, gönüller güzelleştirir.

Gönüller güzelleştiğinde, kişi yetkinlesin

Kişi yetkinleştiğinde, evinde ailesinde dirlik olur.

Evde-ailede dirlik olunca, ülkeye düzen gelir.

Ülke düzene girdiğinde, dünyada barış olur.

Tseng-Ts'an